

Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών
Υπολογιστών

Υπολογισιμότητα Ομάδα Ασκήσεων Νο. 2

Ομάδα
Αξιώτης Κυριάκος
Αρσένης Γεράσιμος

10 Ιανουαρίου 2016

Άσκηση 1

Έστω ότι ισχύουν οι 3 συνθήκες της εκφώνησης. Έστω M_2 απαριθμητής των πεπερασμένων γλωσσών στο P . Θα κατασκευάσουμε μία μηχανή Turing M_1 η οποία με είσοδο $\langle M \rangle$, αν $\langle M \rangle \in P$ θα αποδέχεται σε πεπερασμένο χρόνο. Η M_1 απαριθμεί όλα τα ζευγάρια $(i, j) \in \mathbb{N}^2$ και, για το καθένα, προσομοιώνει τον απαριθμητή M_2 για i βήματα. Αν αυτός ο απαριθμητής εμφανίσει τουλάχιστον μία πεπερασμένη γλώσσα επιλέγουμε την τελευταία που εμφανίστηκε, και έστω ότι αυτή είναι η L . Αν ο απαριθμητής δεν εμφανίσει καμία γλώσσα προχωράμε στο επόμενο ζευγάρι (i, j) . Στη συνέχεια, η M_1 προσομοιώνει την M με είσοδο κάθε λέξη της L , για j βήματα την κάθε μία. Αν η M τις αποδεχθεί όλες, τότε η M_1 αποδέχεται. Διαφορετικά, προχωράει στο επόμενο ζευγάρι (i, j) .

Θα δείξουμε ότι η M_1 αποδέχεται αν και μόνο αν $L(M) \in P$. Λόγω της δεύτερης συνθήκης, αν $L(M) \in P$ υπάρχει $L' \subseteq L(M)$ η οποία είναι πεπερασμένη. Αυτή θα τη βρει κάποια στιγμή ο απαριθμητής M_2 (για το κατάλληλο i), και για αρκετά μεγάλο j η εξομοίωση της M θα αποδεχθεί κάθε λέξη στο L' , άρα η M_1 θα αποδεχθεί. Αντίστροφα, αν η M_1 αποδεχθεί, αυτό σημαίνει ότι υπάρχει πεπερασμένη γλώσσα $L' \subseteq L(M)$. Λόγω της πρώτης συνθήκης, αυτό σημαίνει και ότι $L(M) \in P$.

Άσκηση 2

Η ιδέα που θα χρησιμοποιήσουμε είναι να κωδικοποιήσουμε τις τιμές των f_1, f_2 για δεδομένα y, x_1, \dots, x_m σε ένα ζεύγος $\langle f_1(y, x_1, \dots, x_m), f_2(y, x_1, \dots, x_m) \rangle = f(y, x_1, \dots, x_m)$ και να ορίσουμε αναδρομικά την συνάρτηση f .

Για το σκοπό αυτό θα χρειαστούμε πρωτογενώς αναδρομικές συναρτήσεις $\langle \cdot, \cdot \rangle : \mathbb{N}^2 \rightarrow \mathbb{N}$, $\#1(\cdot) : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$, $\#2(\cdot) : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ οι οποίες κωδικοποιούν και αποκωδικοποιούν αντίστοιχα ζεύγη ακεραίων ούτως ώστε: $\forall x, y : \#1(\langle x, y \rangle) = x$, $\#2(\langle x, y \rangle) = y$. Τέτοιες συναρτήσεις υπάρχουν, για παράδειγμα μπορούμε να ορίσουμε: $\langle n, m \rangle = \frac{(n+m)(n+m+1)}{2} + m$.

Μπορούμε λοιπόν να ορίσουμε με σχήμα πρωτογενούς αναδρομής την f ως εξής:

$$\begin{aligned} f(0, x_1, \dots, x_m) &= \langle g_1(x_1, \dots, x_m), g_2(x_1, \dots, x_m) \rangle \\ f(y+1, x_1, \dots, x_m) &= h(f(y, x_1, \dots, x_m), y, x_1, \dots, x_m) \end{aligned}$$

όπου

$$h(p, y, x_1, \dots, x_m) = \langle h_1(\#1(p), \#2(p), y, x_1, \dots, x_m), h_2(\#1(p), \#2(p), y, x_1, \dots, x_m) \rangle$$

Η h είναι πρωτογενώς αναδρομική ως σύνθεση πρωτογενώς αναδρομικών, συνεπώς και η f είναι πρωτογενώς αναδρομική. Τώρα λοιπόν ορίζουμε τις f_1, f_2 ως εξής:

$$\begin{aligned} f_1(y, x_1, \dots, x_m) &= \#1(f(y, x_1, \dots, x_m)) \\ f_2(y, x_1, \dots, x_m) &= \#2(f(y, x_1, \dots, x_m)) \end{aligned}$$

Άσκηση 3

Έστω για κάθε $k \leq l$, $m_{k,l}(y) = \tau(k, \tau(k+1, \dots, \tau(l, y) \dots))$. Θεωρούμε επίσης και την αντίστοιχη συνάρτηση $m(k, l, y) = m_{k,l}(y)$ για κάθε $k, l, y \in \mathbb{N}$ με $k \leq l$.

Τώρα, θεωρούμε για κάθε $x \in \mathbb{N}$ τις συναρτήσεις

$n_{x+1}(y) = h(h(\dots h(h(g(m(0, x, y))), 0, m(1, x, y)), 1, m(2, x, y)) \dots x-1, m(x, x, y)), x, y)$, και τώρα θεωρούμε $f(0, y) = g(y)$ και $f(x+1, y) = n_{x+1}(y)$. Είναι εύκολο να επαληθεύσουμε ότι η f ικανοποιεί τον αναδρομικό ορισμό της εκφώνησης. Συνεπώς είναι λύση αυτών των εξισώσεων.

Τώρα, για να δείξουμε ότι αν οι g, h, τ είναι Πρωτογενώς αναδρομικές, τότε είναι και η f , θα χρειαστεί να ορίσουμε κάποιες συναρτήσεις. Ορίζουμε

$$a(0, k, y) = y \text{ και } a(c+1, k, y) = \tau(k-c-1, a(c, k, y))$$

Η a είναι εξ' ορισμού πρωτογενώς αναδρομική και εύκολα βλέπουμε ότι $a(c+1, k, y) = \tau(k-c-1, \tau(k-c, \dots \tau(k-1, y) \dots))$.

$$\text{Ορίζουμε επίσης } b(x, k, y) = a(k-x-1, k, y).$$

Τέλος, ορίζουμε

$f'(0, y, k) = g(a(k, k, y))$ και $f'(x+1, y, k) = h(f'(x, y, k), x, b(x, k, y))$. Προφανώς και η f' είναι πρωτογενώς αναδρομική.

Εύκολα τώρα παρατηρούμε ότι $f(x, y) = f'(x, y, x)$, οπότε και η f είναι πρωτογενώς αναδρομική.

Άσκηση 4

Μια γραμματική για την L είναι η παρακάτω:

- (1) $S \rightarrow TE$
- (2) $T \rightarrow 0T0 \mid 1T1 \mid ZP$
- (3) $K00 \rightarrow 0K0$
- (4) $K01 \rightarrow 1K0$
- (5) $K10 \rightarrow 0K1$
- (6) $K11 \rightarrow 1K1$
- (7) $K0E \rightarrow PE0$
- (8) $K1E \rightarrow PE1$
- (9) $0P \rightarrow P0$
- (10) $1P \rightarrow P1$
- (11) $ZP0 \rightarrow ZK0$
- (12) $ZP1 \rightarrow ZK1$
- (13) $ZPE \rightarrow \epsilon$

Λήμμα 1. $L \subseteq L(G)$.

Απόδειξη. Για να παράγει η G το ww για κάποιο $w \in \{0, 1\}^*$ αρχικά δημιουργεί μέσω των κανόνων (1)-(2) μια συμβολοσειρά που τερματίζει με το μη-τερματικό σύμβολο E και αποτελείται από μια λέξη w μαζί με την παλινδρομική της \bar{w} οι οποίες διαχωρίζονται με το μη-τερματικό σύμβολο Z . Έπειτα οι κανόνες (3)-(12) αναλαμβάνουν να αναποδογυρίσουν την \bar{w} ώστε να προκύψει η λέξη ww .

Αυτό το επιτυγχάνουν χρησιμοποιώντας το σύμβολο K το οποίο αναλαμβάνει να μετακινήσει τον χαρακτήρα που βρίσκεται δεξιά του στο τέλος (αμέσως μετά το E) και το σύμβολο P που αναλαμβάνει να επιστρέψει πίσω στη θέση του Z και έτσι να μετατραπεί σε K και να μετακινήσει και τους υπόλοιπους χαρακτήρες της \bar{w} . Όταν η μετακίνηση αυτή τελειώσει τότε το σύμβολο E έχει

φτάσει στη μέση της λέξης και έτσι εφαρμόζοντας τον τελευταίο κανόνα παίρνουμε ως αποτέλεσμα την ww . \square

Λήμμα 2. $L(G) \subseteq L$.

Απόδειξη. Ξεκινώντας από το S και με εφαρμογή του κανόνα (1) και διαδοχικές εφαρμογές του κανόνα (2) η G θα παράγει συμβολοσειρές της μορφής: $u = wZP\bar{w}E$. Μέχρι εκείνο το σημείο (το τελευταίο βήμα που εφαρμόστηκε ήταν η 3η περίπτωση του κανόνα (2)) καμία άλλη αντικατάσταση από τις (3)-(13) δεν μπορούσε να συμβεί γιατί κανένα από τα σύμβολα K, P, Z δεν είχε εμφανιστεί.

Από αυτό το σημείο και μετά, οι κανόνες (1)-(2) δεν μπορούν να εφαρμοστούν ξανά. Αν $w = \epsilon$, τότε $u = ZPE$ και έτσι η μόνη αντικατάσταση που μπορεί να γίνει είναι η (13) και καταλήγουμε στη λέξη $\epsilon \in L$. Διαφορετικά, αν $|w| \geq 1$, τότε θα εφαρμοστεί ένας από τους κανόνες (11)-(12). Συνεπώς δεν θα εμφανίζεται το P στο u κι έτσι οι μόνοι κανόνες που θα μπορούμε να εφαρμόσουμε είναι οι (3)-(8), δηλαδή το K θα μετακινεί προς τα δεξιά το σύμβολο που βρίσκεται δεξιά του μέχρι να συναντήσει το E όπου και θα εφαρμοστεί ένας από τους κανόνες (7)-(8). Σε αυτό το σημείο εξαφανίζεται το σύμβολο K και έτσι μπορούν να εφαρμοστούν μόνο κανόνες (9)-(13). Όσο το P έχει στα αριστερά του σύμβολο διαφορετικό από το Z θα μπορεί να εφαρμοστεί μόνο ένας από τους κανόνες (9)-(10). Όταν το P βρεθεί δίπλα στο Z , είτε θα εφαρμοστεί ένας από τους κανόνες (11)-(12) και έτσι θα μετακινηθεί κι άλλος χαρακτήρας της \bar{w} δεξιά του E είτε το E θα έχει φτάσει στη μέση της λέξης και ο μόνος κανόνας που μένει να εφαρμοστεί είναι ο (13) οπότε καταλήγουμε στη λέξη $u = ww \in L$. \square

Άσκηση 5

Ένα παράδειγμα πλήρους Ελάχιστα Αναδρομικής Συνάρτησης η οποία να μην είναι Πρωτογενώς Αναδρομική είναι η συνάρτηση Ackermann η οποία ορίζεται ως εξής:

$$\begin{aligned} A(0, n) &= n + 1 \\ A(m, 0) &= A(m - 1, 1) \\ A(m, n) &= A(m - 1, A(m, n - 1)) \end{aligned}$$

Παρατηρούμε ότι κατά τον υπολογισμό της $A(m, n)$ θα χρειαστεί να υπολογίσουμε τιμές της A για ορίσματα όπου τουλάχιστον το ένα από τα δύο θα μειωθεί. Δηλαδή η ποσότητα $\min(m, n)$ μειώνεται γνήσια κατά τον υπολογισμό της $A(m, n)$ και έτσι η αναδρομή θα σταματήσει μετά από πεπερασμένο αριθμό βημάτων. Η συνάρτηση λοιπόν είναι καλώς ορισμένη και είναι φανερό από τα παραπάνω ότι μπορεί να υπολογισθεί αλγοριθμικά συνεπώς θα πρέπει να είναι Ελάχιστα Αναδρομική.

Θα δείξουμε τώρα ότι η A δεν γίνεται να είναι Πρωτογενώς Αναδρομική δείχνοντας ότι αυξάνεται με μεγαλύτερο ρυθμό από κάθε Πρωτογενώς Αναδρομική συνάρτηση. Στην απόδειξη θα υποθέσουμε κάποιες ιδιότητες της A τις οποίες δεν θα αποδείξουμε για συντομία όπως για παράδειγμα ότι η A είναι γνήσιως αύξουσα ως προς το κάθε όρισμα ξεχωριστά όταν το άλλο όρισμα μένει σταθερό. Όλες οι ιδιότητες που θα χρησιμοποιήσουμε αποδεικνύονται με διπλή επαγωγή.

Θεώρημα 3. Για κάθε Πρωτογενώς Αναδρομική Συνάρτηση $f : \mathbb{N}^n \rightarrow \mathbb{N}$, υπάρχει $m \in \mathbb{N}$ τέτοιο ώστε για κάθε $\vec{x} = (x_1, \dots, x_n) \in \mathbb{N}^n$:

$$f(\vec{x}) < A(m, \max(x_1, \dots, x_n))$$

Απόδειξη. Θα το δείξουμε με επαγωγή στο σύνολο των Πρωτογενώς Αναδρομικών Συναρτήσεων:

- $f(x) = S(x) = x + 1$ (συνάρτηση επόμενου)
Επιλέγουμε $m = 1$ και έχουμε $x + 1 = f(x) < A(1, x) = x + 2$.
- $f(\vec{x}) = C_q^n(\vec{x}) = q$ (σταθερή συνάρτηση)
Επειδή η A είναι γν. αύξουσα ως προς m για σταθερό n έχουμε ότι υπάρχει m τέτοιο ώστε $A(m, \max(x_1, \dots, x_n)) > q$ για κάθε σταθερά q .
- $f(\vec{x}) = P_i^n(\vec{x}) = x_i$ (συνάρτηση προβολής)
Για $m = 1$ έχουμε $f(\vec{x}) = x_i < \max(x_1, \dots, x_n) < \max(x_1, \dots, x_n) + 2 = A(1, \max(x_1, \dots, x_n))$.
- $f(\vec{x}) = g(h_1(\vec{x}), \dots, h_m(\vec{x}))$ (σύνθεση πρωτογενώς αναδρομικών συναρτήσεων)
Από την Επαγωγική Υπόθεση έχουμε ότι υπάρχουν m_i για $i = 1, 2, \dots, m$ τέτοια ώστε για κάθε $\vec{x} : h_i(\vec{x}) < A(m_i, \max(x_1, \dots, x_n))$. Επίσης υπάρχει m_g τέτοιο ώστε για κάθε $\vec{y} \in \mathbb{N}^m : g(\vec{y}) < A(m_g, \max(y_1, \dots, y_m))$.
Με βάση λοιπόν την επαγωγική υπόθεση και το γεγονός ότι η A είναι γν. αύξουσα ως προς κάθε όρισμα ξεχωριστά έχουμε:

$$\begin{aligned}
 f(\vec{x}) &= g(h_1(\vec{x}), \dots, h_m(\vec{x})) \\
 &< A(m_g, \max(h_1(\vec{x}), \dots, h_m(\vec{x}))) \\
 &= A(m_g, h_j(\vec{x})) \\
 &< A(m_g, A(m_j, \max(x_1, \dots, x_n))) \\
 &< A(m' - 1, A(m', \max(x_1, \dots, x_n))) \\
 &= A(m', \max(x_1, \dots, x_n) + 1) \\
 &< A(m' + 1, \max(x_1, \dots, x_n))
 \end{aligned}$$

όπου $j = \operatorname{argmax}_i \{h_i(\vec{x})\}$, $m' = \max(m_g, m_j) + 1$.

- (πρωτογενής αναδρομή)

$$\begin{cases} f(\vec{x}, 0) = g(\vec{x}) \\ f(\vec{x}, y + 1) = h(\vec{x}, y, f(\vec{x}, y)) \end{cases}$$

Από την Επαγωγική Υπόθεση έχουμε ότι υπάρχει m_g τέτοιο ώστε $g(\vec{x}) < A(m_g, \max(x_1, \dots, x_n))$ και υπάρχει m_h τέτοιο ώστε $h(\vec{z}) < A(m_h, \max(z_1, \dots, z_m))$.

Αρχικά θα δείξουμε με επαγωγή στο y ότι για $m = \max(m_h, m_g) + 1$ έχουμε $f(\vec{x}, y) < A(m, \max(\vec{x}) + y)$.

Για $y = 0 : f(\vec{x}, 0) = g(\vec{x}) < A(m_g, \max(x_1, \dots, x_n)) < A(m, \max(\vec{x}) + 0)$.

Για $y + 1$:

$$\begin{aligned}
f(\vec{x}, y + 1) &= h(\vec{x}, y, f(\vec{x}, y)) \\
&< A(m_h, \max(\vec{x}, y, f(\vec{x}, y))) \\
&< A(m_h, \max(\vec{x}, y, A(m, \max(\vec{x}) + y))) \\
&= A(m_h, A(m, \max(\vec{x}) + y)) \\
&\leq A(m - 1, A(m, \max(\vec{x}) + y)) \\
&= A(m, \max(\vec{x}) + (y + 1))
\end{aligned}$$

Όπου στο 3ο βήμα χρησιμοποιούμε την Επαγωγική Υπόθεση της επαγωγής ως προς y , στο 4ο βήμα το γεγονός ότι $A(m, n) > n$ για κάθε m και στο 5ο βήμα την μονοτονία της A ως προς το πρώτο όρισμα.

Με βάση το παραπάνω έχουμε:

$$f(\vec{x}, y) < A(m, \max(\vec{x}) + y) < A(m, 2 \cdot \max(\vec{x}, y)) < A(m + 1, \max(\vec{x}, y))$$

□

Πόρισμα 4. Η A δεν είναι Πρωτογενώς Αναδρομική.

Απόδειξη. Έστω πρωτογενώς αναδρομική συνάρτηση f τέτοια ώστε $f(m, n) = A(m, n)$ για κάθε $m, n \in \mathbb{N}$.

Από το Θεώρημα 3 έχουμε ότι υπάρχει m_0 τέτοιο ώστε για κάθε $m, n \in \mathbb{N} : f(m, n) < A(m_0, \max(m, n))$. Επιλέγουμε $m = m_0, n = m_0 + 1$ και η προηγούμενη σχέση γίνεται:

$$\begin{aligned}
f(m_0, m_0 + 1) &< A(m_0, \max(m_0, m_0 + 1)) \\
A(m_0, m_0 + 1) &< A(m_0, m_0 + 1)
\end{aligned}$$

Άτοπο.

□

Άσκηση 6

Αν $p_1 < p_2 < \dots < p_n < \dots$ μία αρίθμηση των πρώτων αριθμών, ο αριθμός Goedel μιας ακολουθίας x_1, x_2, \dots, x_n είναι ο $x = p_1^{x_1} p_2^{x_2} \dots p_n^{x_n}$. το μήκος της ακολουθίας είναι το n .

(Θεωρούμε ότι οι λογικές τιμές T και F αντιστοιχούν στους ακεραίους 1 και 0 αντίστοιχα) Ορίζουμε τη συνάρτηση $prime(i, x)$ η οποία επιστρέφει 1 εάν ο x δεν έχει διαιρέτη $\leq i + 1$ και 0 διαφορετικά. Έχουμε $prime(i, x) = prime(i - 1, x) \wedge x \bmod (i + 1) \neq 0$ και $prime(0, x) = 1$, άρα η $prime$ είναι πρωτογενώς αναδρομική. Επίσης θεωρούμε τη συνάρτηση $g(i, x) = prime(i) \wedge x \bmod i = 0$, η οποία ελέγχει εάν το i είναι πρώτος παράγοντας του x και είναι πρωτογενώς αναδρομική. Τέλος, ορίζουμε $f(0, x) = 0$ και $f(i + 1, x) = g(i + 1, x) + f(i, x)$, η οποία μετράει τους πρώτους παράγοντες ενός αριθμού x και είναι πρωτογενώς αναδρομική. Συνεπώς η συνάρτηση $F(x) = f(x, x)$ είναι πρωτογενώς αναδρομική και επιστρέφει το μέγεθος της ακολουθίας που αντιστοιχεί στον αριθμό Goedel x .

Άσκηση 7

Έστω $time(\langle M \rangle, x, t)$ η χρονικά περιορισμένη εκτέλεση της μηχανής M με είσοδο x σε χρόνο t . Αυτό σημαίνει ότι αν δεν τερματίσει σε χρόνο t , τότε απορρίπτεται, διαφορετικά έχει το αποτέλεσμα της $M(x)$.

a) Αρχικά, έχουμε ότι $L_{KENOTHTA} \in \Pi_1^0$, αφού το $\langle M \rangle \in L_{KENOTHTA}$ ισοδύναμα γράφεται ως $\forall x \forall t \text{ time}(\langle M \rangle, x, t) \text{ rejects}$. Αφού το κατηγορήμα είναι υπολογίσιμο, έχουμε ότι $L_{KENOTHTA} \in \Pi_1^0$. Τώρα, θα δείξουμε ότι το συμπλήρωμα του προβλήματος τερματισμού (το οποίο είναι Π_1^0 -πλήρες) ανάγεται στο $L_{KENOTHTA}$. Αυτό θα σημαίνει ότι και το τελευταίο είναι Π_1^0 -πλήρες. Έστω μηχανή M και είσοδος x σε αυτήν. Κατασκευάζουμε μηχανή $M^{(x)}$ η οποία παίρνει είσοδο y . Την είσοδο την αγνοεί, και η λειτουργία της είναι πανομοιότυπη με αυτήν της $M(x)$. Τώρα, αν η M τερματίζει με είσοδο x , τότε και η $M^{(x)}(y)$ τερματίζει για όλα τα $y \in \Sigma^*$. Διαφορετικά, δεν τερματίζει για κανένα y . Συνεπώς, η $M(x)$ δεν τερματίζει αν και μόνο αν $L(M^{(x)}) = \emptyset$.

b) Αρχικά, έχουμε ότι $L_{\text{ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ}} \in \Pi_2^0$, αφού το $\langle M \rangle \in L_{\text{ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ}}$ ισοδύναμα γράφεται ως $\forall x \exists t \text{ time}(\langle M \rangle, x, t) \downarrow$. Προφανώς το κατηγορήμα είναι υπολογίσιμο, άρα αποδείχθηκε. Τώρα, θα δείξουμε ότι οποιαδήποτε γλώσσα που περιγράφεται ως $\forall x \exists y \Phi(x, y)$ για κάποιο υπολογίσιμο κατηγορήμα Φ ανάγεται απεικονιστικά στο $L_{\text{ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ}}$. Έστω μηχανή Turing M η οποία παίρνει είσοδο x και για όλα τα y ελέγχει αν $\Phi(x, y)$. Αν βρει κάποιο τέτοιο y , τότε τερματίζει και επιστρέφει κάποια τιμή. Διαφορετικά, δεν τερματίζει. Έχουμε ότι $\forall x \exists y \Phi(x, y)$ αν και μόνο αν η ϕ_M είναι πλήρης.

c) Αρχικά, έχουμε ότι $L_{\text{ΣΥΝΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΤΗΤΑ}} \in \Sigma_3^0$, αφού το $\langle M \rangle \in L_{\text{ΣΥΝΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΤΗΤΑ}}$ ισοδύναμα γράφεται ως $\exists n \exists (x_1, x_2, \dots, x_n) \forall y \exists t (y \notin \{x_1, \dots, x_n\} \rightarrow \text{time}(\langle M \rangle, y, t) \text{ accepts})$.

Για να δείξουμε τώρα ότι είναι πλήρες ως προς αυτήν την κλάση θα δείξουμε ότι κάθε γλώσσα $L \in \Sigma_3^0$ ανάγεται απεικονιστικά στην $L_{\text{ΣΥΝΠΕΠΕΡΑΣΜΕΝΟΤΗΤΑ}}$. Κατασκευάζουμε για δοθέν κατηγορήμα $\phi(x, y, z)$ τη μηχανή Turing M , η οποία παίρνει ως είσοδο ένα y και ελέγχει παράλληλα για όλα τα x αν $\forall y' \leq y \exists z \phi(x, y', z)$. Αν κάποια στιγμή βρει κάποιο τέτοιο x , αποδέχεται. Διαφορετικά τρέχει για πάντα.

Αν $\exists x \forall y \exists z \phi(x, y, z)$, τότε η $M(y)$ αποδέχεται για όλα τα y . Συνεπώς $\overline{L(M)} = \emptyset$.

*****LATHOS*****

Άσκηση 8

Θα δείξουμε μία γενίκευση του Θεωρήματος Αναδρομής (Θεώρημα 6.3 του Sipser) το οποίο θα μας χρειαστεί και στην άσκηση 12.

Θεώρημα 5. Έστω T_1, T_2 μηχανές Turing που υπολογίζουν συναρτήσεις $t_1, t_2 : \Sigma^* \times \Sigma^* \rightarrow \Sigma^*$ αντίστοιχα. Τότε υπάρχουν μηχανές R_1, R_2 που υπολογίζουν τις συναρτήσεις $r_1, r_2 : \Sigma^* \rightarrow \Sigma^*$ αντίστοιχα για τις οποίες:

$$\forall w \in \Sigma^* : r_1(w) = t_1(\langle R_1, R_2 \rangle, w) \text{ και } r_2(w) = t_2(\langle R_2, R_1 \rangle, w)$$

Το παραπάνω θεώρημα μας επιτρέπει να δημιουργήσουμε δύο μηχανές που η μία θα μπορεί να έχει πρόσβαση στον κώδικα της άλλης και αντίστροφα (καθώς επίσης και η κάθε μηχανή θα έχει πρόσβαση και στον δικό της κώδικα).

Απόδειξη. Η μηχανή R_i για $i = \{1, 2\}$ θα αποτελείται από 3 μέρη τα οποία θα εκτελούνται σειριακά. Τα μέρη αυτά είναι το A_i, B, T_i .

Για το πρώτο μέρος: Το A_1 θα τυπώνει στην ταινία $\langle B, T_1, T_2 \rangle$ (διατηρώντας την είσοδο w που υπάρχει ήδη στην ταινία) και το A_2 θα τυπώνει $\langle B, T_2, T_1 \rangle$.

Το B θα εκτελεί το εξής: Θα διαβάζει τα περιεχόμενα $\langle w, X, Y, Z \rangle$ της ταινίας και θα δημιουργεί την περιγραφή $\langle K_1 \rangle = q(\langle X, Y, Z \rangle)$ μιας μηχανής Turing δηλαδή που τυπώνει τη συμβολοσειρά $\langle X, Y, Z \rangle$ καθώς και την περιγραφή $\langle K_2 \rangle = q(\langle X, Z, Y \rangle)$. Έπειτα θα καθαρίζει την ταινία, θα γράφει $\langle K_1XY, K_2XZ, w \rangle$ και θα δίνει τον έλεγχο στο επόμενο μέρος.

Ας εκτελέσουμε την R_1 με είσοδο w : Αρχικά θα τρέξει το μέρος A_1 που θα τυπώσει στην ταινία τη συμβολοσειρά $\langle B, T_1, T_2 \rangle$. Έπειτα, το μέρος B θα διαβάσει από την ταινία $\langle w, B, T_1, T_2 \rangle$ και θα υπολογίσει $\langle K_1 \rangle = q(\langle B, T_1, T_2 \rangle) = A_1$ και $\langle K_2 \rangle = q(\langle B, T_2, T_1 \rangle) = A_2$. Τέλος θα τυπώσει στην ταινία τη συμβολοσειρά $\langle A_1BT_1, A_2BT_2, w \rangle = \langle R_1, R_2, w \rangle$ και θα δώσει τον έλεγχο στην T_1 η οποία θα υπολογίσει τη συνάρτηση $t_1(\langle R_1, R_2 \rangle, w)$.

Αντίστοιχα η R_2 με είσοδο w : Αρχικά θα τρέξει το μέρος A_2 που θα τυπώσει στην ταινία τη συμβολοσειρά $\langle B, T_2, T_1 \rangle$. Έπειτα, το μέρος B θα διαβάσει από την ταινία $\langle w, B, T_2, T_1 \rangle$ και θα υπολογίσει $\langle K_1 \rangle = q(\langle B, T_2, T_1 \rangle) = A_2$ και $\langle K_2 \rangle = q(\langle B, T_1, T_2 \rangle) = A_1$. Τέλος θα τυπώσει στην ταινία τη συμβολοσειρά $\langle A_2BT_2, A_1BT_1, w \rangle = \langle R_2, R_1, w \rangle$ και θα δώσει τον έλεγχο στην T_2 η οποία θα υπολογίσει τη συνάρτηση $t_2(\langle R_2, R_1 \rangle, w)$. \square

Μπορούμε τώρα να δημιουργήσουμε τις εξής μηχανές:

- $T_1 = \text{"Για είσοδο } \langle R_1, R_2, x \rangle$:
 1. Τύπωσε '1' στην ταινία και σβήσε το.
 2. Τύπωσε $\langle R_2 \rangle$.
- $T_2 = \text{"Για είσοδο } \langle R_1, R_2, x \rangle$:
 1. Τύπωσε '0' στην ταινία και σβήσε το.
 2. Τύπωσε $\langle R_2 \rangle$.

Με χρήση του Θεωρήματος 5 μπορούμε να δημιουργήσουμε μηχανές R_1, R_2 οι οποίες έχουν διαφορετική περιγραφή (αφού και οι T_1, T_2 είχαν διαφορετική περιγραφή γιατί διαφέρουν στο βήμα 1) και επίσης $r_1(x) = t_1(\langle R_1, R_2 \rangle, x) = \langle R_2 \rangle$ και $r_2(x) = t_2(\langle R_2, R_1 \rangle, x) = \langle R_1 \rangle$. Δηλαδή οι R_1, R_2 αγνοούν την είσοδό τους και τυπώνουν η μία των κώδικα της άλλης.

Άσκηση 9

Θεωρούμε τις εξής γλώσσες:

$$A = \{ \langle M \rangle \mid M(\langle M \rangle) \downarrow \text{ και Απορρίπτει} \}$$

$$B = \{ \langle M \rangle \mid M(\langle M \rangle) \downarrow \text{ και Αποδέχεται} \}$$

Οι παραπάνω γλώσσες είναι αναδρομικά απαριθμήσιμες: Για είσοδο $\langle M \rangle$ προσομοιώνουμε την M με είσοδο την περιγραφή της. Αν $\langle M \rangle \in A$ τότε μετά από πεπερασμένο αριθμό βημάτων η προσομοίωση θα τερματίσει με την M να απορρίπτει. Αντίστοιχα για το σύνολο B .

Επίσης $A \cap B = \emptyset$ αφού μια μηχανή που τερματίζει για δεδομένη είσοδο δεν μπορεί ταυτόχρονα να αποδέχεται και να απορρίπτει.

Έστω ότι υπήρχε γλώσσα $R \in \text{REC}$ που να διαχωρίζει τις A, B . Επειδή $R \in \text{REC}$ έχουμε $R(\langle R \rangle) \downarrow$.

Αν $R(\langle R \rangle) = \text{Αποδοχή}$ τότε αυτό σημαίνει ότι $\langle R \rangle \notin B$ και συνεπώς είτε $R(\langle R \rangle) \uparrow$ είτε τερματίζει και απορρίπτει. Αυτό είναι άτοπο αφού η R με είσοδο την περιγραφή της υποθέσαμε ότι τερματίζει και αποδέχεται.

Αντίστοιχα, αν $R(\langle R \rangle) = \text{Απόρριψη}$ τότε $\langle R \rangle \notin A$, δηλαδή είτε $R(\langle R \rangle) \uparrow$ είτε τερματίζει και αποδέχεται. Άτοπο.

Συνεπώς δεν μπορεί να υπάρχει τέτοια γλώσσα R και οι A, B δεν είναι αναδρομικά διαχωρίσιμες.

Άσκηση 10

Έστω $K = \{\langle M \rangle \mid M(\langle M \rangle) \downarrow\}$ και ότι υπάρχει ιδιότητα $P \subseteq ER$ έτσι ώστε $L_P = K$. Έστω μηχανή Turing με είσοδο x η οποία πρώτα υπολογίζει την κωδικοποίησή της και αν $x = \langle M \rangle$ η M τρέχει για πάντα, ενώ διαφορετικά τερματίζει. Προφανώς $\langle M \rangle \notin K$. Θεωρούμε τώρα μηχανή M' ισοδύναμη με την M , αλλά με διαφορετική κωδικοποίηση, οπότε έχουμε $L(M') = L(M)$ και $\langle M' \rangle \in K$. Άρα $L(M) = L(M') \in P$ και $\langle M \rangle \in K$. Αυτό είναι άτοπο αφού $\langle M \rangle \notin K$. Άρα το ζητούμενο αποδείχθηκε.

Άσκηση 11

Γνωρίζουμε ότι οι γραμματικές τύπου 0 είναι αυτές που αναγνωρίζονται από μηχανές Turing σε πεπερασμένο χρόνο. Συνεπώς δοθείσας μιας γραμματικής G υπάρχει μηχανή Turing M η οποία γράφει στην ταινία της διαδοχικά όλα τα στοιχεία της $L(G)$. Θα δείξουμε ότι η λειτουργία αυτής της μηχανής Turing μπορεί να προσομοιωθεί από μία γραμματική με τους κανόνες της εκφώνησης. Μπορούμε επίσης να θεωρήσουμε ότι η M κάθε φορά που βρίσκει μια λέξη τυπώνει τον ειδικό χαρακτήρα $\#$ που δεν εμφανίζεται πουθενά αλλού στη μηχανή, τον οποίον στη συνέχεια αφαιρεί για να συνεχίσει με τις υπόλοιπες λέξεις. Επίσης εισάγουμε έναν επιπλέον ειδικό χαρακτήρα $*$. Θεωρούμε για κάθε σύμβολο του αλφαβήτου της μηχανής ένα αντίστοιχο μη τερματικό σύμβολο. Επιπλέον, θεωρούμε μια οικογένεια συμβόλων που αντιστοιχούν στην κεφαλή. Αυτά είναι τα $\triangleright_q, \triangleright_{q_1, q_2, a}, \triangleright_{q_1, q_2, a}^L, \triangleright_{q_1, q_2, a}^R, \triangleright_{q_1}^L$, όπου q, q_1, q_2 καταστάσεις της μηχανής Turing και a μη τερματικό σύμβολο που αντιστοιχεί σε σύμβολο του αλφαβήτου της μηχανής.

Οι κανόνες που βάζουμε στη γραμματική είναι οι εξής:

- $\triangleright_{q_1, q_2, b} a \rightarrow \triangleright_{q_1, q_2, b} * b$
- $\triangleright_{q_1, q_2, b} * \rightarrow \triangleright_{q_2} *$
- $\triangleright_{q_1} * \rightarrow \triangleright_{q_1}$
- $\triangleright_{q_1, q_2, a}^R a \rightarrow \triangleright_{q_1, q_2, a}^R *$
- $\triangleright_{q_1, q_2, a}^R * \rightarrow a \triangleright_{q_2} *$
- $b \triangleright_{q_1, q_2, b}^L \rightarrow * \triangleright_{q_1, q_2, b}^L$
- $* \triangleright_{q_1, q_2, b}^L \rightarrow * \triangleright_{q_2}^L b$
- $* \triangleright_{q_1}^L \rightarrow \triangleright_{q_1}$

Επίσης για κάθε μετάβαση $\delta(q_1, a) = (q_2, b)$ βάζουμε τον κανόνα $\triangleright_{q_1} a \rightarrow \triangleright_{q_1, q_2, b} a$, για κάθε μετάβαση $\delta(q_1, a) = (q_2, R)$ βάζουμε τον κανόνα $\triangleright_{q_1} a \rightarrow \triangleright_{q_1, q_2, a}^R a$ και για κάθε μετάβαση $\delta(q_1, a) = (q_2, L)$ βάζουμε τον κανόνα $b \triangleright_{q_1} a \rightarrow b \triangleright_{q_1, q_2, b}^L a$.

Με αυτόν τον τρόπο προσομοιώνουμε το περιεχόμενο της ταινίας της μηχανής Turing. Για να μπορούμε να παράγουμε μία λέξη, βάζουμε τους επιπλέον κανόνες $\# \rightarrow \epsilon$ και $\triangleright_q \# \rightarrow \#$.

Εύκολα βλέπουμε ότι οι λέξεις που παράγει η γραμματική είναι ακριβώς αυτές που υπάρχουν στη μνήμη της μηχανής Turing κάθε φορά που υπάρχει και ο χαρακτήρας $\#$, δηλαδή ακριβώς αυτές που ανήκουν στην αρχική γραμματική. Αυτό σημαίνει ότι οι δύο γραμματικές είναι ισοδύναμες και το ζητούμενο έχει αποδειχθεί.

Άσκηση 12

Έστω ότι υπήρχε η αναγωγή της εκφώνησης, δηλαδή υπήρχε συνάρτηση $f : \Sigma^* \rightarrow \Sigma^*$ υπολογίσιμη από την μηχανή Turing F τέτοια ώστε για κάθε M_1, M_2 μηχανές Turing: $\langle M_1, M_2 \rangle \in L_{\text{ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑ}} \Leftrightarrow f(\langle M_1, M_2 \rangle) \in \overline{L_{\text{ΙΣΟΔΥΝΑΜΙΑ}}}$.

Δημιουργούμε τις εξής μηχανές:

- $T_1 =$ “Για είσοδο x :
 1. Απόκτησε τον κώδικα του εαυτού σου καθώς και της T_2 .
 2. Προσομοίωσε την F για είσοδο $\langle T_1, T_2 \rangle$. Έστω $\langle G_1, G_2 \rangle$ η έξοδος.
 3. Προσομοίωσε την G_1 με είσοδο x και βγάλε το ίδιο αποτέλεσμα.
- $T_2 =$ “Για είσοδο x :
 1. Απόκτησε τον κώδικα του εαυτού σου καθώς και της T_1 .
 2. Προσομοίωσε την F για είσοδο $\langle T_1, T_2 \rangle$. Έστω $\langle G_1, G_2 \rangle$ η έξοδος.
 3. Προσομοίωσε την G_2 με είσοδο x και βγάλε το ίδιο αποτέλεσμα.

Παρατήρηση: Το βήμα 1 κάθε μηχανής μπορεί να γίνει χρησιμοποιώντας το Θεώρημα 5 της Άσκησης 8.

Είναι φανερό ότι για τις μηχανές $\langle T_1, T_2 \rangle$ και $\langle G_1, G_2 \rangle = f(\langle T_1, T_2 \rangle)$ ισχύει ότι $L(T_1) = L(G_1), L(T_2) = L(G_2)$ αφού για μία είσοδο x η T_i θα προσομοιώσει την G_i πάνω στο x και βγάλει το ίδιο αποτέλεσμα. Συνεπώς οι γλώσσες $L(T_1), L(T_2)$ θα είναι ισοδύναμες αν και μόνο αν οι $L(G_1), L(G_2)$ είναι ισοδύναμες το οποίο είναι άτοπο λόγω της αναγωγής που υποθέσαμε ότι υπάρχει.

Άσκηση 13

Έστω ότι η K ήταν υπολογίσιμη και T η μηχανή που την υπολογίζει.

Δημιουργούμε την εξής μηχανή:

- $C =$ “
 1. Αγνόησε την είσοδό σου.
 2. Απόκτησε την $\langle C \rangle$.
 3. Προσομοίωσε παράλληλα (με dovetailing) κάθε μηχανή για κάθε input.
Όταν μια μηχανή M με input w τερματίσει και έχει γράψει x στην ταινία της:
 - (α') Προσομοίωσε την T με είσοδο x ώστε να υπολογίσεις το $y \leftarrow K(x)$.
 - (β') Αν $y > |\langle C, \epsilon \rangle|$ τότε γράψε x στην ταινία και τερμάτισε.
 - (γ') Διαφορετικά συνέχισε τις προσομοιώσεις του βήματος 3.”

Το βήμα 2 μπορεί να γίνει λόγω του θεωρήματος αναδρομής.

Η K δεν είναι φραγμένη γιατί αν υπήρχε B τέτοιο ώστε $K(x) < B$ για κάθε x , τότε ένα πεπερασμένο πλήθος μηχανών/εισόδων, θα μπορούσαν να παράγουν ένα άπειρο πλήθος από εξόδους το οποίο είναι άτοπο.

Συνεπώς θα πρέπει να υπάρχει x τέτοιο ώστε $K(x) > |\langle C, \epsilon \rangle|$ και συνεπώς η C θα την βρεί αυτή τη μηχανή και θα γράψει στην έξοδο x . Άρα το ζεύγος $\langle C, \epsilon \rangle$ αποτελείται από μια μηχανή που όταν εκτελεστεί χωρίς είσοδο τυπώνει στην έξοδο x αλλά έχει μήκος μικρότερο από $y = K(x)$. Άτοπο.

Άσκηση 14

Έστω ότι έχουμε ένα μαντείο για τη γλώσσα $L_{\text{ΑΠΟΔΟΧΗ}}$. Θα δείξουμε ότι η συνάρτηση K της προηγούμενης άσκησης είναι υπολογίσιμη. Έστω μηχανή Turing M' η οποία περνάει όλες τις συμβολοσειρές σε αύξουσα σειρά μεγέθους και για κάθε μία από αυτές, ελέγχει αν είναι της μορφής $\langle M, w \rangle$ και αν είναι καλεί το μαντείο για να μάθει εάν η $M(w)$ τερματίζει. Αν τερματίζει, τότε την προσομοιώνει και ελέγχει αν τερμάτισε γράφοντας x στην ταινία της. Σε αυτή την περίπτωση, η M' τερματίζει επιστρέφοντας το μήκος της λέξης $\langle M, w \rangle$, αφού γνωρίζουμε ότι έχει το μικρότερο μήκος ανάμεσα στις λέξεις που μας ενδιαφέρουν. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η M' δεν τερματίζει. Συνεπώς, αν $K(x) \downarrow$, τότε η M' σε πεπερασμένο χρόνο επιστρέφει το $|d(x)|$, συνεπώς η $K(x)$ με μαντείο τη γλώσσα της αποδοχής είναι υπολογίσιμη.

Άσκηση 15

Έστω ότι υπήρχε άπειρο $L \subseteq L_{\text{BΡΑΧΥΤΑΤΕΣ}}$ με $L \in \text{ER}$ και έστω E ένας απαριθμητής L . Θεωρούμε την μηχανή:

- $C =$ "Για είσοδο x :

1. Απόκτησε την $\langle C \rangle$.
2. Προσομοίωσε τον απαριθμητή E μέχρι να δώσει στην έξοδο μια μηχανή T με $|\langle T \rangle| > |\langle C \rangle|$.
3. Προσομοίωσε την T για είσοδο x ."

Το θεώρημα αναδρομής μας λέει ότι το βήμα 1 μπορεί να γίνει. Το L είναι άπειρο επομένως θα πρέπει το $|\langle M \rangle|$ για τα $M \in L$ να μην είναι φραγμένο. Διαφορετικά, αν ήταν φραγμένο από ένα B , το L θα μπορούσε να περιέχει το πολύ όσες μηχανές έχουν περιγραφή μικρότερη ή ίση του B , άρα πεπερασμένο πλήθος στοιχείο.

Συνεπώς θα πρέπει να υπάρχει T με $|\langle T \rangle| > |\langle C \rangle|$ κι έτσι η μηχανή C θα βρεί την T και θα έχει την ίδια συμπεριφορά με αυτή. Επιπλέον, η C έχει μικρότερη περιγραφή από την T άρα $T \notin L_{\text{BΡΑΧΥΤΑΤΕΣ}} \Rightarrow T \notin L$ το οποίο είναι άτοπο.

Άσκηση 16

- a) $P \notin \text{ER}$, γιατί δεν υπάρχει πεπερασμένο υποσύνολο της Σ^* στην P .
- b) $P \notin \text{ER}$, γιατί $\Sigma^* \supseteq \emptyset$ και $\Sigma^* \notin P$.
- c) $P = \{L \mid L \notin \text{REC}\} \notin \text{ER}$, γιατί το Σ^* είναι υπερσύνολο αυτών των γλωσσών και δεν ανήκει στο P .
- d) $P \in \text{ER}$: Έστω μηχανή Turing M' που λαμβάνει ως είσοδο μια μηχανή Turing M και την εξομοιώνει με είσοδο 2016. Αν αυτή αποδεχθεί, δηλαδή $2016 \in L(M)$, τότε η M' αποδέχεται. Διαφορετικά τρέχει για πάντα.
- e) $P = \{L \mid L \in \text{REC}\} \notin \text{ER}$, γιατί οι αναδρομικά απαριθμήσιμες αλλά όχι αναδρομικές γλώσσες είναι υπερσύνολα του $\emptyset \in P$, αλλά δεν ανήκουν στο P .
- f) $P \in \text{ER}$: Η P περιέχει όλες τις γλώσσες που περιέχουν τουλάχιστον μία κωδικοποίηση μηχανής Turing μαζί με την είσοδό της που αποδέχεται. Έστω μηχανή Turing $'$ που λαμβάνει ως είσοδο μια μηχανή Turing M και τρέχει παράλληλα την M με όλες τις δυνατές εισόδους της μορφής $\langle M^*, x \rangle$, αλλά τρέχει και το $M^*(x)$. Αν βρει ζευγάρι έτσι ώστε να αποδέχεται και το $M(\langle M^*, x \rangle)$, αλλά και το $M^*(x)$, τότε η M' αποδέχεται. Διαφορετικά τρέχει για πάντα. Αν $L(M) \in P$, υπάρχει

τουλάχιστον ένα $\langle M^*, x \rangle$ το οποίο ανήκει στην τομή της $L(M)$ με της γλώσσα της αποδοχής. Συνεπώς σε πεπερασμένο χρόνο θα βρεθεί από την M' και αυτή θα αποδεχθεί.